

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์
อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ความสำคัญดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
ของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้วนี้ประกอบด้วย พระสงฆ์
อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนวัด 90 วัด รวมทั้งสิ้น จำนวน 700 รูป
(สำนักงานเจ้าคณะอำเภอประโคนชัย, 2549 : 1 - 7)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้วนี้ ได้มาจากการสุ่มจาก
จำนวนประชากรโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสัดส่วนของเครจซี่และมอร์แกน
(Krejcie & Morgan) รวมทั้งสิ้น จำนวน 248 รูป และสุ่ม กลุ่มย่อยแบบแบ่งชั้นภูมิ
(Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ได้ศึกษาคำนิยาม ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามากำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะและสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามกรอบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 60 ข้อ

2.2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านอาคารสถานที่

2.3 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยปรึกษาคณะกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) ในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มทดลองที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มทดลองได้แก่พระสงฆ์ในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 รูป) มีค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 1.775 - 4.867 ได้ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ .9634 ซึ่งมีค่าสูงและผ่านเกณฑ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามไปจำนวน 248 ฉบับ ได้รับกลับคืน จำนวน 235 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.76

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บได้ไปวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางด้านสถิติใช้สถิติวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพส่วนตัว วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อสภาพปัญหา ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำมาจัดอันดับความสำคัญ

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำมาจัดอันดับความสำคัญ

4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดเป็นประเด็นคำตอบที่เป็นประเด็นเดียวกัน

4.5 ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ด้านหลักสูตร คณะสงฆ์มีความเห็นว่า ควรมีการจัดหาหนังสือ แบบเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้เพียงพอ

4.6 ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ด้านการเรียนการสอน คณะสงฆ์มีความเห็นว่า ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย

4.7 ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ด้านการประเมินผล คณะสงฆ์มีความเห็นว่า ควรจัดให้มีการประเมินผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

4.8 ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ด้านบุคลากร คณะสงฆ์มีความเห็นว่า ควรจัดให้มีการอบรมครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้มีประสบการณ์ที่หลากหลาย

4.9 ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ด้านงบประมาณ คณะสงฆ์มีความเห็นว่า รัฐควรจัดสรรงบประมาณเป็นค่าตอบแทนครูผู้สอนเพิ่มขึ้น

4.10 ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ปัญหา ด้านอาคารสถานที่ คณะสงฆ์มีความเห็นว่า รัฐควรจัดสร้างห้องเรียนพร้อมสื่อการสอนให้มีความพร้อม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 235 รูป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุพรรษา ระหว่าง 1-5 พรรษา จำนวน 198 รูป คิดเป็นร้อยละ 84.25 และระดับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรมส่วนใหญ่เป็นนักธรรมตรี จำนวน 198 รูป คิดเป็นร้อยละ 84.25 รองลงมาคือ พระนักเรียน จำนวน 144 รูป คิดเป็นร้อยละ 61.28 สามเณรนักเรียน จำนวน 48 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.42 นักธรรมเอก จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.77 อายุพรรษา 20 พรรษา ขึ้นไป จำนวน 17 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.23

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งเป็น

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($X = 3.34$) เมื่อเรียงเป็นรายด้าน พบว่า

2.1.1 ด้านหลักสูตร โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับ 1 คือ จำนวนหนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับวิชาธรรมวิภาค

2.1.2 ด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับ 2 คือ ระยะเวลาของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

2.1.3 ด้านการประเมินผล โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับ 6 คือ ข้อสอบเน้นความคิด ความเข้าใจอย่างมีเหตุผล

2.1.4 ด้านบุคลากร โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับ 3 คือ ประสิทธิภาพของครูผู้สอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

2.1.5 ด้านงบประมาณ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับ 5 คือ งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ

2.1.6 ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับ 4 คือ ห้องเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.65 เมื่อเรียงเป็นรายด้านพบว่า

2.2.1 ด้านหลักสูตร โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับ 6 คือ ความยากง่ายของภาษาที่ใช้ในหนังสือเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

2.2.2 ด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับ 3 คือ ความเหมาะสมของการใช้เทคนิคการสอนของครู

2.2.3 ด้านการประเมินผล โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับ 5 คือ ความเหมาะสมระหว่างข้อสอบกับระดับผู้เรียน

2.2.4 ด้านบุคลากร โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับ 4 คือ การส่งเสริมศักยภาพของครูผู้สอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

2.2.5 ด้านงบประมาณ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับ 2 คือ การจัดสรรงบประมาณตอบแทนครูผู้สอน

2.2.6 ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับ 1 คือ อาคารเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีความมั่นคง

3. แนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อเรียงจากความถี่สูง - ต่ำ ไล่ดังนี้ คือ

1. รัฐควรจัดสรรงบประมาณเป็นค่าตอบแทนครูผู้สอนเพิ่มขึ้น

2. รัฐควรจัดสร้างห้องเรียนพร้อมสื่อการสอนให้มีความพร้อม
3. ควรมีการจัดหาหนังสือ แบบเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้เพียงพอ
4. ควรจัดให้มีการอบรมครูผู้สอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้มีประสบการณ์ที่หลากหลาย
5. ควรจัดให้มีการประเมินผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
6. ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย

อภิปรายผล

การศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ต่อความคิดเห็นสภาพปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านหลักสูตร โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ จำนวนหนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับวิชาธรรมวิภาค ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ได้พบกับการขาดแคลนหนังสือแบบเรียน โดยเฉพาะวิชาธรรมวิภาค ไม่มีจำหน่ายในวัดต่าง ๆ ที่อยู่นอกเขตเทศบาลแม้แต่วัดที่อยู่ในเขตเมืองก็มีหนังสือสำหรับในการศึกษามีจำนวนจำกัด จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านหลักสูตรอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพจน์ พัทธน์พิทยางกูร (2545 : บทคัดย่อ) การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : ศึกษากรณีนักเรียนชั้นตรี พบว่า ด้านหนังสือแบบเรียนส่วนใหญ่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และเกิดขึ้นก่อนการจัดตั้งหลักสูตรนักเรียนชั้นตรี

ด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ระยะเวลาของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในช่วงเข้าพรรษาประมาณ 3 เดือนหลังจากนั้นก็จะมีสอบธรรมสนามหลวงปีละ 1 ครั้ง ถ้ามีการ

สอบตกก็เริ่มเรียนใหม่ในปีถัดไปไม่มีการสอบย่อย ไม่มีคะแนนเก็บซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีเวลาจำกัดอย่างยิ่งทำให้พระนักเรียนอาจเสียเวลาที่จะต้องลงเรียนใหม่ เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอาทรบุญวิสุทธ์ (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาประเภทแหล่งเรียนรู้กรณีศึกษาวัดชัยมงคล อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ระยะเวลาที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรปริยัติธรรมแผนกธรรมจัดเฉพาะในช่วงเช้าพรรษาส่วนช่วงนอกพรรษาไม่มีการจัดการเรียนการสอน

ด้านการประเมินผล โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อสอบเน้นความคิด ความเข้าใจอย่างมีเหตุผล ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดให้มีการสอบธรรมสนามหลวงเป็นประจำทุกปี ข้อทดสอบจะเป็นแบบอัตนัยโดยเฉพาะวิชาพระพุทธธรรมซึ่งถือว่าเป็นวิชาที่มีความสำคัญ พระนักเรียนจะต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้จึงจะสอบได้ ทำให้มีการฝึกเขียนอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความชำนาญถึงแม้จะเป็นวิชาค่อนข้างยากแต่พระนักเรียนก็สามารถทำความเข้าใจได้เพราะมีการสอบเป็นประจำทุกปี จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง (2543 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนและวิธีการเรียนรู้ในส่วนแผนกธรรมและบาลีผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินความเข้าใจของผู้เรียนด้วยวิธีถามตอบ และข้อสอบเหมาะสมดีและเกณฑ์การวัดผลเหมาะสม

ด้านบุคลากร โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ประสิทธิภาพของครูผู้สอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่จำอยู่ในวัดต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมซึ่งสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติถึงแม้ประสิทธิภาพของครูจะมีไม่มากนักก็ไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าใดนัก จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการศึกษา

พระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชปัญญามณี (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมกรณีศึกษาวัดอนงคาราม เขตคลองสาร กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการศึกษาปัญหาหนึ่งที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือ ปัญหาเกี่ยวกับทักษะการสอนของบุคลากร

ด้านงบประมาณ โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมได้รับการสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมทำบุญ โดยการบริจาคทรัพย์ตามความเชื่อและความศรัทธาซึ่งในแต่ละวัดก็จะมีการดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางภาครัฐอย่างจำกัดก็ตามก็ยังสามารถดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมได้ จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี บุญมี (ม.ป.ป. : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และทางราชการอย่างพอเพียง และงานวิจัยของ พระมหาสุวรณ จันทโสโร (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมกรณีศึกษาวัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมไม่ประสบผลสำเร็จ คือ ด้านงบประมาณค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษามีไม่เพียงพอ

ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ห้องเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างได้จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมโดยอาศัยอาคารสถานที่ที่มีอยู่ในวัด เช่น ใต้ถุนกุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น ถึงแม้ว่าในการจัดการเรียนการสอนจะไม่มีห้องเรียนพระปริยัติธรรมเป็นเอกเทศก็ยังสามารถจัดการศึกษาให้ดำเนินไปได้ตามปกติ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

ของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านอาคารสถานที่อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของทวี บุญมี (ม.ป.ป. : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดหาแหล่งเรียนรู้ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอาคารสถานที่เรียน วัสดุการศึกษา ตำราเรียน ขาดความสมดุลไม่เหมาะสม

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้านดังนี้

ด้านหลักสูตร โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความยากง่ายของภาษาที่ใช้ในหนังสือเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรม ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์มีวัยที่แตกต่างกันก็ไม่น่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้อาจารย์พระปริยัติธรรมแผนกธรรมมากนัก เพราะว่า พระนักเรียนมีพื้นฐานด้านการศึกษามาแล้ว จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จูไรรัตน์ แสนใจรักษ์ (2531 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. 2489 - 2527 พบว่า หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การสืบต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำสั่งสอนของพระพุทธองค์จากพระไตรปิฎก

ด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ความเหมาะสมของการใช้เทคนิคการสอนของครู ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้เรียนรู้จากครูผู้สอน โดยวิธีการบรรยายและการท่องจำทำให้พระนักเรียนที่ศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมแผนกธรรมไม่ได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่หลากหลาย ประกอบกับเทคนิคการสอนของครู ไม่ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนซึ่งการสอนจะต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบแต่ครูผู้สอนในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย มีความต้องการอยากให้มีการพัฒนาเทคนิคการสอนของครูให้มีความเหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้เรียน จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับความคิดเห็นในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง (2543 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการศึกษาสภาพการจัด

การศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนและวิธีการเรียนรู้ในส่วนแผนกธรรมและบาลีผู้สอนส่วนใหญ่สอนด้วยวิธีการบรรยาย

ด้านการประเมินผล โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความเหมาะสมระหว่างข้อสอบกับระดับผู้เรียน ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างที่จัดการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ได้คลุกคลีกับข้อสอบธรรมสนามหลวงซึ่งมีการจัดให้มีการสอบธรรมชั้นตรี ธรรมชั้นโท และธรรมชั้นเอกภายหลังออกพรรษา ปีละ 1 ครั้ง แนวข้อสอบก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละปีมากนักทำให้พระนักเรียนหรือผู้ที่ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มองว่าข้อสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับความคิดเห็นในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง (2543 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนและวิธีการเรียนรู้ในส่วนแผนกธรรมและบาลีผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินความเข้าใจของผู้เรียนด้วยวิธีถามตอบ เวลาเรียนเวลาสอบและข้อสอบเหมาะสมดี และเกณฑ์การวัดผลเหมาะสม

ด้านบุคลากร โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การส่งเสริมศักยภาพของครูผู้สอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างมีการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ความสามารถของครูผู้สอนในการถ่ายทอดความรู้ยังเป็นแบบเดิมโดยการบอกความรู้และให้ท่องจำเป็นส่วนใหญ่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามหลักสูตรด้วยความไม่เข้าใจ การศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมไม่ได้รับความสนใจจากพระนักเรียนเท่าที่ควร จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชปัญญานูณี (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา ประเภทการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมกรณีศึกษาวัดคอนงคาราม เขตคลองสาร กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการศึกษาปัญหาหนึ่งที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือ ปัญหาเกี่ยวกับทักษะการสอนของบุคลากร

ด้านงบประมาณ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การจัดสรรงบประมาณตอบแทนครูผู้สอน ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ได้รับค่าตอบแทนจากการสอนเป็นรายปีแบ่งเป็นสองงวดซึ่งเป็นเงินจำนวนน้อยบางปีก็ไม่ได้รับการ จัดสรรงบประมาณจากทาง

ภาครัฐถือได้ว่าครูผู้สอนพระนักเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมดำเนินการสอนด้วยผลที่ตอบแทนที่เป็นเงินจำนวนจำกัด จึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษารูปแบบพุทธศาสตร์และแนวทางการบูรณาการศาสนากับการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนากรณีการจัดการศึกษาในระบบพบว่า ครูผู้สอนควรได้รับเงินเดือนเพิ่มมากขึ้น

ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ อาคารเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขาดความมั่นคง ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังไม่มีอาคารที่เป็นเอกเทศจะใช้ศาลาการเปรียญหรือกุฏิจัดเป็นห้องเรียนชั่วคราวเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ดังนั้น การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัยจึงดำเนินการตามสภาพของอาคารที่มีอยู่แต่เดิม โดยไม่ได้รับงบประมาณในการจัดสร้างอาคารจึงส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี บุญมี (ม.ป.ป. : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดหาแหล่งเรียนรู้ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอาคารสถานที่เรียน วัสดุการศึกษา ตำราเรียน ขาดความสมดุลไม่เหมาะสม

3. แนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจัดลำดับที่มีความถี่สูง - ต่ำ ดังนี้ คือ

- 3.1 ส่วนใหญ่รัฐควรจัดสรรงบประมาณเป็นค่าตอบแทนครูผู้สอนเพิ่มขึ้น
- 3.2 รัฐควรจัดสร้างห้องเรียนพร้อมสื่อการสอนให้มีความพร้อม
- 3.3 ควรมีการจัดหาหนังสือ แบบเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรม

แผนกธรรมให้เพียงพอ

3.4 ควรจัดให้มีการอบรมครูผู้สอนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้มีประสิทธิภาพที่หลากหลาย

3.5 ควรจัดให้มีการประเมินผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

3.6 ควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า

เนื้อหาสาระวิชาธรรมเป็นภาษาที่เข้าใจยาก ขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับ
วุฒิภาวะของผู้เรียน จึงควรปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายจัดระบบเนื้อหาให้
ง่ายต่อการเข้าใจ มีคำอธิบายให้ชัดเจน ควรปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ควรปรับโครงสร้างของหลักสูตร
ให้เหมาะสม สามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ เพื่อให้พระเณรมีความรู้จริงสามารถนำความรู้ไปสอน
ผู้อื่นได้

ควรเพิ่มเวลาเรียนให้มีความเหมาะสมสำหรับผู้กำลังศึกษานักธรรม มีวิธีการสอนที่
ทันสมัย ควรเพิ่มการคิดวิเคราะห์ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้ทันสมัย

ครูผู้สอน ไม่มีครูผู้สอนประจำ ครูมีความรู้ในวิชาที่สอน และไม่ค่อยมีเวลา
ภาระมาก ควรมีการบรรจุให้เป็นครูประจำ และมีระบบขึ้นเงินเดือน จะเป็นการจูงใจครูมากขึ้น
หรือมีการทำผลงานจะทำให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนได้

สื่ออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนมีน้อย ไม่เพียงพอ ขำรุด เสียดาย ควรปรับปรุง
สื่อการสอนและมีอุปกรณ์ให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ

เกณฑ์การวัดและประเมินผล เป็นการวัดความจำมากกว่า การคิดวิเคราะห์ ควรวัดให้
ได้ทั้งความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติจริง ควรมีการจัดประชุมร่วมกันเพื่อให้มีมาตรฐานที่
แน่นอน และแจ้งนโยบายการบริหารงานวิชาการเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน

ควรมีการอบรมพระผู้บริหาร ครูผู้สอน ในเรื่อง วิธีการเรียนการสอน และการ
ประเมินผล ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพัฒนาในด้านเทคนิคการสอน
และการเผยแผ่ศาสนาธรรม จัดบรรจุครูให้พอเพียง โดยบรรจุบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง
2 แห่ง เข้าสอน

ควรได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางภาครัฐในการบริหารจัดการด้านการศึกษาโดย
การเสนอแผนของงบประมาณไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ควรได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน โดยจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อ
การศึกษาดำเนินการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสนับสนุนและผู้ที่มิมีจิตศรัทธามีส่วนร่วมในการ
ดำเนินการอย่างเป็นทางการ

ควรมีการจัดสร้างห้องเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้เป็นเอกเทศโดยการขอ
งบประมาณสนับสนุนจากทางภาครัฐ

ควรจัดสร้างอาคารเรียนให้มีความมั่นคงถาวร และเป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำอำเภอ
หรือตำบลที่เป็นสำนักเรียนวัดหรือนักธรรม

ควรจัดให้ห้องเรียนมีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยโดยการจัดหาคอมพิวเตอร์พร้อมทั้งติดตั้ง
ระบบอินเทอร์เน็ตให้มีความพร้อมในการดำเนินการ

ควรพัฒนาห้องเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพโดยการประจุมร่วมกับผู้บริหาร และคณะกรรมการวัดหรือตัวแทนพุทธศาสนิกชน ในชุมชนร่วมกันวางแผนพัฒนาให้มีความพร้อม ในการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมใน จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์